

Nazokat KAMALOVA,
O'zbekiston Milliy universiteti tayanch doktranti
E-mail:xodjimurodova3191@gmail.com.
Tel:+99890 0420990

O'zMU professori Y.Mamatova taqrizi asosida

СУЩНОСТЬ И ФУНКЦИИ МЕДИЦИНСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ

Аннотация

Статья посвящена типологическому процессу медицинской журналистики и обзору этого процесса в Узбекистане. В статье также рассматривается сложный процесс формирования медицинских публикаций в современном Узбекистане.

Ключевые слова: Медицинская журналистика, медицинский журнал, медицинские темы, электронные публикации, научно-популярные публикации, медицинское образование.

THE ESSENCE AND FUNCTIONS OF MEDICAL JOURNALISM

Annotation

The article is devoted to the typological process of medical journalism and an overview of this process in Uzbekistan. The article also examines the complex process of forming medical publications in modern Uzbekistan

Key words: Medical journalism, medical journal, medical topics, electronic publications, popular science publications, medical education.

TIBBIY JURNALISTIKANING MOHIYATI VA FUNKSIYALARI

Annotatsiya

Maqolada tibbiy jurnalistikaning tipologik jarayon va O'zbekistonda bu jarayonga umumiy nuqta nazarga bag'ishlangan. Maqolada zamonaviy O'zbekistonda tibbiyotga oid nashrlarning murakkab shakllanish jarayoni ham ko'rib chiqiladi

Kalit so'zlar: Tibbiy jurnalistika, tibbiy jurnal, tibbiy mavzular, elektron nashrlar, ilmiy-ommabop nashrlar, tibbiy ta'lim.

Kirish. Tibbiy jurnalistika – bu tibbiyot yangiliklari va xususiyatlari haqida xabar berish (kesimli sharhlarni nashr etishdan farqli o'laroq). Tibbiy jurnalistika rang-barang va o'z auditoriyasini aks ettiradi. Asosiy bo'lim keng jamoatchilik uchun tibbiy jurnalistika bo'lib, u umumiy yangiliklar nashrlari va ixtisoslashtirilgan tibbiy nashrlarda tibbiy reportajni va shifokorlar va boshqa mutaxassislar uchun tibbiy jurnalistikani o'z ichiga oladi, ular ko'pincha ekspertizadan o'tkaziladigan jurnallarda paydo bo'ladi. Tibbiy jurnalistika – bu sog'liq va hayot sifati haqidagi jurnalistika. Rasmiy ravish bu ilmiy jurnalistikaning biridir. Tegishli ilmiy manbalarga havolalar ham biz uchun muhim, ammo ba'zi o'ziga xosliklar mavjud. Masalan, tibbiyot jurnalisti uchun bitta ilmiy maqola ko'p narsani anglatmaydi. Matnlarimizni yozganimizda, biz kattaroq tadqiqotlarga (tizimli sharhlar, meta-tahlillar) yoki hatto xalqaro tavsiyalarga e'tibor qaratishimiz kerak. Buning sababi shundaki, bizning matnimizni o'qib chiqqandan so'ng, inson salomatligi haqida qandaydir qaror qabul qilishi mumkin va biz xabardor qilish uchun alohida ma'suliyatga egamiz.

Tibbiyot jurnalistlari juda puxta. Ular faktlar va manbalarga havolalarni ko'p marta tekshiradilar va ko'pincha manbalarni o'zlari tekshiradilar, chunki ularning eng yaxshilari ham ba'zan muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Masalan, COVID-19 pandemiyasining boshida biz tahririyatda atrofimizdagi makonni qanday himoya qilish haqida matnlar yozgan edik; Albatta, biz SARS-CoV-2 virusi yuzalarda qancha vaqt yashashi haqidagi ma'lumotlarni tekshirdik. Bir nufuzli manba maqola uchun aniq raqamlarni keltirdi, garchi ular hech qanday ilmiy maqolada bo'lmasa ham. Ular shunchaki shisha va yog'ochda koronavirusning yashash muddatini o'rta hisoblaganliklarini bilish uchun biroq qazishimiz kerak edi, bu faqat ularning infografikasi ostidagi izohlarga javobdan ma'lum bo'ldi. Biz kuldik, matnlarimizga ma'lumot kiritmadik, balki boshimizni chayqab qo'ydik: axir, dunyodagi ko'plab ommaviy axborot vositalari bunday tasdiqlanmagan raqamlarni ikki marta tekshirmasdan ishlatgan. Biz bunga qodir emasmiz.

Tibbiy jurnalistika juda kamdan-kam hollarda mutaxassislar jurnalistikasi, garchi hamma o'z og'zidan chiqqan ma'lumotlarga ishonishga odatlangan. Ha, biz shifokorlar va olimlar bilan ajoyib intervyular qilamiz, lekin ular ham o'z so'zlarini tasdiqlash uchun bizga havolalarni yuborishlari kerak. Bizning dunyomizda siz o'zingizning tajribangiz yoki buyuk hokimiyatingiz balandligidan nimanidir tasdiqlay olmasiz. Faqat tadqiqot, faqat tasdiqlangan faktlar. Shuning uchun, ba'zida yaxshi mutaxassisni topish qiyin, lekin biz dalillar tamoyillarini baham ko'radigan va ishimiz tamoyillarini qo'llab-quvvatlaydigan shifokorlarni boshqaramiz va ular bilan do'stmiz. Hamkorlik va tavakkalchilik aloqasi modellari Bir vaqtlar olimlar va shifokorlar ma'lumot almashishni va nima bo'layotganini tushuntirishni juda yoqtirmasdilar va nima uchun ular bu tabletkani emas, balki bu tabletkani ichish kerakligini aytishdi. Siz shunchaki ularga ishonishingiz kerak edi. Ilmiy aloqada ular "fil suyagi minorasida" o'tirganliklarini aytishadi, u yerdan ba'zan mukofot olishlari va murakkabroq so'zlarda murakkab narsa haqida gapirishlari mumkin edi. Ammo vaqt o'tishi bilan demokratik mamlakatlarda soliq to'lovchilar savollar berishni boshladilar. Chunki ular ilm-fan uchun pul beradilar, ammo olimlar bu bilan nima qilishlarini hech kim bilmaydi. Qarang, yana boshqa bomba yig'ilmogda yoki qora tuynuk yaratilmogda. Olimlar shunday hisobot berishlari kerak edi, ilmiy aloqa mana shunday paydo bo'ldi va tibbiyotga ochiqlik shunday o'tdi. Asimmetrik aloqadan (tadqiqotchining o'zi xohlaganida) biz olimlar va jamiyat o'rtasidagi muloqot modeliga o'tdik.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Yuqoridagi nazariy asoslarga asoslanib, alohida o'zbek tibbiyot nashrlarini tavsiflash mumkin. Shunday qilib, ... shahrida "O'zbekiston tibbiyot fanlari" elektron ilmiy-amaliy tibbiyot jurnali, "Darmon" jurnali, "Nazariy va klinik", "Pediatriya", "Nevrologiya", "Darmon", "Medical express" jurnali tashkil etildi. Taniqli akademik Nabi Majidovich Majidov tashabbusi bilan 1998-yilda tashkil etilgan "Nevrologiya" ilmiy-amaliy jurnali ilmiy-tadqiqot materiallari, asab va ruhiy kasalliklarni davolash va profilaktika natijalarini chop etuvchi ilmiy-amaliy jurnal hisoblanadi. 1998 yildan 2010 yilgacha N.M. Majidov "Nevrologiya" jurnalining bosh muharriri edi. Jurnal sahifalarida nevrologiya, nevrologiya, kardionevrologiya, neyroxirurgiya, neyroendokrinologiya, fizioterapiya va boshqalar bilan bog'liq bo'lgan nevrologik kasalliklarning etiologiyasi, patogenez, klinik ko'rinishi, diagnostikasi va davolashining bir qator dolzarb masalalari aks ettirilgan. jurnal va ularni taqdim etish shakllarining xilma-xilligi olimlar, tajribali va tajribasiz shifokorlar, nafaqat nevrolog va

psixiatrlar, balki tibbiyotning tegishli sohaları mutaxassislarining e'tiborini tortadi. Ilmiy-tadqiqot materiallari jurnalni ilmiy-amaliy nashr sifatida shakllantirgan jurnalda O'zbekistonning taniqli olimlari faol hamkorlik qilmoqda, shu bois u O'zbekistonda nevrolog va psixiatrlar reytingida yetakchi o'rinlarni egallaydi. So'nggi yillarda ilmiy sahifalarida asab va ruhiy patologiyalarni tashxislashning yuqori texnologiyalari va yangi usullarini nevrologik va psixiatrik amaliyotga joriy etish to'g'risida nashrlar paydo bo'ldi - miya tuzilmalarini intravital tasvirlashdan molekulyar genetik yondashuvlar va ularning o'zaro ta'sirini o'rganishgacha. hujayra retseptorlari va neyrokimyoviy jarayonlar darajasida yangi dorilar.

"Godu" – o'zbekistonlik va xorijlik olimlarning kasalliklarga tashxis qo'yish, davolash va oldini olishning ilg'or usullarini ishlab chiqish hamda innovatsion tibbiy texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy izlanishlari natijalarini aks ettiruvchi muntazam ravishda ko'rib chiqiladigan elektron nashr. Nashrdan ko'zlangan maqsad o'zbek tibbiyotining ilmiy yutuqlarini Respublikamiz hududida ham, undan tashqarida ham targ'ib qilishdan iborat.

Tahlil va natijalar. Nashrdan ko'zlangan maqsad o'zbek tibbiyotining ilmiy yutuqlarini Respublikamiz hududida ham, undan tashqarida ham targ'ib qilishdan iborat. Jurnalda ilmiy va amaliy mazmundagi original maqolalar, sharhlar, ma'ruzalar, klinik kuzatishlar, axborot materiallari, sharhlar, munozaralar, O'zbekiston Respublikasining ilmiy hayoti haqida ma'lumotlar va kun qahramonlarini tabriklash "O'zbekiston tibbiyot fanlari" jurnalida chop etilgan ilmiy ishlarning nomi va mazmuni tibbiyotning barcha yo'nalishlari bo'yicha olimlarning mutaxassisliklari guruhiga mos kelishi kerak. Quyidagi ilmiy yo'nalishlar bo'yicha Markaziy Osiyo, xususan, O'zbekiston Respublikasi mintaqalarining biogeokimyoviy xususiyatlari bilan bog'liq mintqa ekopatologiyasi masalalarini aks ettiruvchi ilmiy-amaliy xarakterdagi maqolalarga nashr uchun ustuvorlik beriladi. O'zbekiston hududida qadim zamonlarda yashagan xalqlarning tibbiyoti haqida birinchi yozma ma'lumotlarni zardushtiylar kitobi «Avesto»dan topamiz. Avesto Markaziy Osiyo, Eron va Ozarbayjon hududida yashagan xalqlarning aqidalari haqidagi kitob. Kitob qismlaridan bo'lgan «Vendidat»da yozilishicha, birinchi bo'lib Trita ismli zot tabiblik bilan shug'ullangan va u odamlarni kasallik va o'limdan saqlagan. Tritaga yaxshilik «ilohi» Oxuramazda kasallarni davolash uchun samodan 10 mingta xil dori yuborgan. Trita shuningdek, Xaoma deb ataluvchi mast qiluvchi va narkotik xususiyatga ega bo'lgan ichimlikni kashf etgan, Xaoma esa hayot va salomatlik manbai deb atalgan. Kitobda Trayeton ismli tabib haqida ham ma'lumot keltirilgan va islomgacha uni tabiblik «ilohi» deb atagan. Avestoda tibbiyotning kelib chiqishi haqida yana bir rivoyat bor. Unda aytilishicha, odamlarga tabiblik san'atini Yima ismli zot o'rgatgan. Bu zotni Nuh payg'ambarga nisbat qiladilar. Avestoda odam anatomiyasi va fiziologiyasi haqida ham ba'zi ma'lumotlar mavjud. Unda odam gavdasi quyidagi 8 qismdan iborat, deb ko'rsatilgan: suyaklar, muskullar, yog'lar, miya, tomirlar, qon, jigar va jigar o'ti hamda ikki xil tomir mavjudligi ko'rsatilgan. Tibbiyot va sog'liqni saqlash ma'lumot olish va materiallar tayyorlash uchun juda keng sohadir. Natijada tibbiy mavzudagi jurnalistik matnlarni quyidagilarga bo'lish mumkin. Jurnalist maqola yozadigan aniq mavzuga bog'liq bo'lgan bir nechta toifalar mavjud:

Birinchidan, bu turli kasalliklar va ularni davolash usullari, profilaktika choralarini haqida materiallar, tibbiyot sohasidagi yangiliklar va boshqalar haqida. Qoida tariqasida, bunday materiallarda, hatto umumiy o'quvchi uchun mo'ljallangan nashrlarda ham yetarli miqdordagi atamalar mavjud.

Ikkinchidan, ba'zi materiallar ijtimoiy xarakterdagi tibbiy muammolarni ta'kidlaydi. Qoida tariqasida, bunday maqolalarning markazida kimningdir taqdiri, ma'lum bir odamning muammolari turadi.

Uchinchidan, ba'zi jurnalistik matnlar "Salomatlik" sarlavhasi ostida nashr yetiladi, ammo bir vaqtning o'zida ularni so'zning to'liq ma'nosida tibbiy deb atash mumkin emas. Masalan, tabiiy kosmetika va uning inson salomatligiga foydali ta'siri, sport zallari tanaga zarar yetkazmasdan vazn yo'qotish usuli sifatida va boshqalar. Bir tomondan, bu holatlarda ma'lumot manbai ko'pincha shifokorlar yemas, aksincha murabbiylar, vizajistlar, kosmetologlar, ammo sog'liqni saqlash muammolari hali ham kelib chikmoqda.

To'rtinchidan, yangiliklar materiallari. Albatta, ular tibbiy masalalarga yondoshadi, lekin yangiliklar tabiatida ular bir-biridan farq qiladi. Qoida tariqasida, bunday materiallar matbuot anjumanidan keyin chiqariladi yoki tibbiy markaz yoki yangi shifoxona binosining ochilishi.

Shifokorlar va jurnalistlar o'rtasidagi muloqot har doim ham oson emas. Tibbiyot haqida yozish uchun siz o'rganishingiz kerak. Shuningdek shifokorlar, ayniqsa, sog'liqni saqlash tashkilotchilari, u ommaviy axborot vositalari vakillari bilan muloqot qilish uchun qanday o'rganish kerak.

Xulosa va takliflar. Ommaviy tibbiy nashrlarga kelsak; mamlakatda ularning taxminan 15 tasi va ularning taxminiy mavzularini sanab o'tish mumkin. Ilmiy-ommabop nashrlar tahlili shuni ko'rsatdiki, tibbiy nashrlarga obuna hamma joyda to'lanadi, lekin elektron versiyalari ijtimoiy tarmoqlarda taqdim etiladi. Nashrlarning asosiy mavzulari: mahalliy olimlarning kashfiyotlari, ilm-fanni rivojlantirish tendentsiyalari tahlili, tibbiyot sohasidagi sovrindorlar bilan suhbatlar, shuningdek, sog'lom ovqatlanish, kosmetologiya, fitnes va boshqalar bo'yicha nashrlarni topishingiz mumkin. Qoida tariqasida, ilmiy ommabop nashrlar auditoriyasi yoshi, ijtimoiy, kasbiy doirasi bilan chegaralanmaydi. Tibbiyot muammolari har doim o'quvchilarni tashvishga soladi, munozaralarni keltirib chiqaradi va hech qachon to'xtamaydi. Dunyo bo'ylab turli nashrlarning birinchi sahifalarida paydo bo'ladi - bu tibbiy jurnalistikani yangi davrning asosiy tendentsiyalariga olib keladi. Ushbu mavzu ommalashib borayotgan bir paytda, tibbiy jurnalistikadan unchalik xabardor bo'lmagan jurnalistlar osonlikcha oldini olish mumkin bo'lgan xatolarga yo'l qo'yishi mumkin. Misol uchun, ular tadqiqot haqida gapirganda to'g'ri, mazmunli kontekstni taqdim etishda qiynalishi mumkin. Hikoyani aytib berish uchun ma'lumotlarning o'zi etarli deb o'ylamang. Odatda, jurnalistlar ma'lumotlarni o'rganayotganda so'raydigan birinchi savol "qancha?" Masalan, "Qancha bola zarar ko'rdi?", "Qancha ayol vafot etdi?" yoki "Qancha yangi holatlar aniqlandi?" yana davom etishni maslahat beradi: "Ma'lumotlar sizga nimani aytolmasa, siz boshqa joyga qarashingiz kerak." Noto'g'rilikka yo'l qo'ymaslik uchun tendentsiyalar va ma'lumotlarni qidirish niyatida tadqiqotingizga kiring. Siz topgan narsa siz topaman deb o'ylaganingizdan butunlay boshqacha bo'lishi mumkin va bu yaxshi. "Siz allaqachon ishlab chiqqan nazariyalaringizni tasdiqlash uchun ma'lumotlardan foydalanishni to'xtatishingiz kerak," deb qo'shimcha qildi "O'rniga yo'nalishni topish uchun ma'lumotlardan foydalaning." Biror kishining tibbiy xalat kiyib yurishi uning gaplari haqiqat degani emas. Tadqiqot markazlaridan olingan ma'lumotlar, ma'lumotlar va boshqa ishonchli manbalar yordamida ularni tekshiring. "Tibbiy jurnalistika hozir juda muhim va ommabop, jurnalistlar soxta xabarlarini tarqatayotganda qo'lga tushmasliklari kerak", dedi. Suhbatlar o'tkazishdan oldin mutaxassislar haqida ma'lumot to'plashni va buning uchun akademik ma'lumotlar bazalaridan foydalanishni maslahat beradi. "Agar siz hech qanday natija topmasangiz yoki odam hech qachon hech narsa nashr qilmagan bo'lsa, bu shubha uyg'otadi "Hamkorlik va tavakkalchilik aloqasi modellari. Bir vaqtlar olimlar va shifokorlar ma'lumot almashishni va nima bo'layotganini tushuntirishni juda yoqtirmasdilar va nima uchun ular bu dorini emas, balki bu dorini ichish kerakligini aytishdi. Siz shunchaki ularga ishonishingiz kerak edi. Ilmiy aloqada ular "fil suyagi

minorasida" o'tirganliklarini aytishadi, u yerdan ba'zan mukofot olishlari va murakkabroq so'zlarda murakkab narsa haqida gapirishlari mumkin edi. Ammo vaqt o'tishi bilan demokratik mamlakatlarda soliq to'lovchilar savollar berishni boshladilar. Chunki ular ilm-fan uchun pul beradilar, ammo olimlar bu bilan nima qilishlarini hech kim bilmaydi. Qarang, yana boshqa bomba yig'imoqda yoki qora tuynuk yaratilmoqda. Olimlar shunday hisobot berishlari kerak edi, ilmiy aloqa mana shunday paydo bo'ldi va tibbiyotga ochiqlik shunday o'tdi. Asimmetrik aloqadan (tadqiqotchining o'zi xohlaganida) biz olimlar va jamiyat o'rtasidagi muloqot modeliga o'tdik. Agar ilgari shifokor oddiy va tushuntirishsiz davolanish va dori-darmonlarni qabul qilish formatini talab qilsa, endi hamma biladi: bemor faqat unga hamma narsa tushunarli bo'lsa, shuningdek, shifokor bilan birgalikda qaror qabul qilgan bo'lsa, tavsiyalarga amal qiladi. Faqat shifokor qaror qilganda, bu paternalizmdir. Shifokor va bemorning birgalikdagi ishi allaqachon hamkorlikdir bu hamkorlikni yanada mustahkamlashda ma'lumotlarni yetkazishda tibbiy ongni shakllanishida tibbiy jurnalistikaning roli katta.

ADABIYOTLAR

1. Tibbiy jurnalistlar uyushmasi (Buyuk Britaniya) "Tibbiyot jurnali press-revizlarining gazetalarni yoritish sifatiga ta'siri: retrospektiv kohort tadqiqoti". BMJ. 344-jild. 27-yanvar 2012-yil. d8164-bet. doi: 10.1136/bmj.d8164. PMC 3267473. PMID 22286507.
2. "ICMJE qo'lyozmalarining yagona talablari". Tibbiyot jurnali muharrirlari xalqaro qo'mitasi. 11-Noyabr 2012-yilda asl nusxadan arxivlandi.
3. "Biz hikoyalarni qanday baholaymiz". Sog'liqni saqlash yangiliklari sharhi (2008). 10-Yanvar 2009-yilda asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 2009 yil 26 mart-yil.
4. Dentzer S (2009). "Tibbiyot yangiliklarini etkazish - sog'liqni saqlash jurnalistikasining tuzoqlari." N Engl J Med. 360-jild, No 1. 1-3-bet. doi: 10.1056/NEJMp0805753. PMID 19118299.
5. Karduchi, Annalaura; Simona Alfani (2011). "Ommaviy axborot vositalarining sog'lig'i haqida ma'lumot: kundalik matbuot yoritilishining miqdoriy va sifatli tahlili va uning jamoatchilik fikri bilan aloqasi" (PDF). Bemorlarga ta'lim va maslahat. 82-jild, No 3. 475-478-bet. doi: 10.1016/j.pec.2010.12.025. PMID 21288683.
6. "Boston universiteti veb-sayti".
7. Jeyms Lind instituti veb-sayti.